

Paweł Marcinkiewicz

CHARAKTERYSTYKA PSYCHOLOGICZNA SPRAWCÓW SERYJNYCH PRZESTĘPSTW SEKSUALNYCH

Wprowadzenie

Seryjni sprawcy przestępstw seksualnych wyróżniają się pod względem właściwości psychologicznych zarówno na tle populacji „nieprzestępczej”, jak i w zestawieniu ze sprawcami innych czynów zabronionych, a nawet pojedynczych przestępstw seksualnych (Hill, Habermann, Berner, Briken, 2007; Oliver, Wong, 2006). Kryterium formalnym seryjności jest wprawdzie liczba zbrodni – dwie lub więcej popełnionych w różnym czasie i miejscu, jednak specyfika psychologiczna osób popełniających tego rodzaju czyny sięga znacznie głębiej. Przejawia się ona zwykle w indywidualnej biografii sprawcy, zwłaszcza w zakresie wydarzeń związanych z jego rozwojem psychoseksualnym, a także w sposobach zaspokajania przez niego potrzeb emocjonalnych i społecznych. Cechą charakterystyczną jest w wypadku tej grupy znacząca rola fantazji, głównie erotycznych i agresywnych, a także rytuałów, symboli i kompulsji. Seryjne przestępstwa seksualne to przede wszystkim gwałty i zabójstwa z motywacji seksualnej. Istnieją liczne teorie wyjaśniające psychologiczne podłoże tych przestępstw. Najbardziej popularne odwołują się do potrzeb seksualnych sprawcy, odczuwanego przez niego gniewu – zwłaszcza w stosunku do kobiet oraz do obsesyjnej potrzeby władzy i kontroli nad drugim człowiekiem.

Sadyzm seksualny

Jest to zaburzenie, które zdecydowanie różnicuje seksualnych przestępców jednorazowych (pojedynczych) od seryjnych (wielokrotnych). Nie podlega ono leczeniu, redukcji alternatywnymi metodami zaspokojenia, a także rzadko bywa realizowane na zasadach dobrowolności, a zatem za zgodą partnera seksualne-

go. Brittain (1979; za: MacCulloch, Grey, Watt, 2000) opisał „syndrom zabójcy sadystycznego”, przedstawiając typowego sadystę jako mężczyznę, na co dzień spokojnego, obsesyjnego i niepewnego siebie, o cechach narcystycznych i hipochondrycznych, jak również bogatych fantazjach z użyciem przemocy. Sadysta w ujęciu Brittaina jest samotnikiem, może nienawidzić swojej matki, wcześniej objawia perwersje, jest ponadprzeciętnie zainteresowany bronią, ideologią nazistowską, pornografią i podnieca go okrucieństwo. Podejmuje skomplikowane przygotowania w celu zapewnienia sobie panowania nad ofiarą, posiada specjalne narzędzia kontroli, zastraszenia i tortur. Przywiązanie do określonych metod działania pozwala sadyście unikać wykrycia, natomiast w razie zatrzymania zazwyczaj zachowuje się poprawnie, co może jedynie uspić czujność strażników. Sadystyczne fantazje stanowią dla niego obszar, który kontroluje jego późniejsze zachowania. Brittain przedstawił objawy syndromu sadystycznego, nie zajmował się jednak analizą jego mechanizmu. Taką próbę podjęli MacCulloch i współpracownicy (2000), opierając się w założeniach wyjściowych na koncepcji Brittaina. Stwierdzili oni, że seksualne fantazje mają dla sprawcy tego typu znaczenie funkcjonalne, przynoszą mu albo bezpośrednią korzyść w postaci instrumentalnego zysku, albo pośrednią – przez redukcję negatywnych konsekwencji i emocji. Ich rozwój opiera się na systemie wzmocnień negatywnych i pozytywnych, gdyż uzyskiwanie panowania nad ofiarą – z jednej strony – daje poczucie mocy i znaczenia, z drugiej – redukuje lęk i poczucie nieadekwatności. Ponieważ na kolejnych etapach rozwojowych uczenie się sprawcy następuje w warunkach emocjonalnie patologicznych, cechujących się zaburzeniami nastroju i/lub zakłóceniami funkcjonowania umysłowego, system wzmocnień prowadzi do wielokrotnych i powtarzalnych ataków.

Gwałciciele

Sprawcy gwałtów to bardzo zróżnicowana grupa zarówno pod względem cech osobowości, motywacji działania, jak i historii istotnych wydarzeń życiowych. Cechy łączące gwałcicieli to nieprawidłowe pod względem emocjonalnym i seksualnym warunki rozwojowe. Zdaniem Holmesa (1991) matka przyszłego przestępcy seksualnego jest zwykle osobą odrzucającą, nadmiernie kontrolującą, dominującą, represyjną albo nadopiekuńczą i uwodzicielską. Z kolei ojciec takiego sprawcy jest niezaangażowany, nieobecny, pasywny, ale okazjonalnie karzący i okrutny. Ten sam autor wskazał na cztery właściwości różnicujące gwałcicieli od reszty społeczeństwa, przy czym decydujące jest natężenie tych cech i ich subiektywne znaczenie dla sprawcy, bowiem pojedynczo, a nawet łącznie, mogą występować u każdego. Są to: fantazje, symbolizm, rytualizm i kompulsywność. Jeżeli elementy te mają charakter przesadnie intensywny lub stanowią jedyną formę

uzyskania zaspokojenia seksualnego, to następuje wyjście poza normę psychoseksualną.

Turvey (2001) zaproponował typologię behawioralno-motywacyjną gwałcicieli. Wyróżnił on następujące kategorie, nazywając je profilami:

- Profil kompensacyjny (*power reassurance*) – zachowanie sprawcy ma przywrócić mu poczucie wartości i podnieść jego samoocenę, jest słabo przystosowany społecznie, niedoświadczony seksualnie; aktowi seksualnemu stara się nadać charakter dobrowolności, nawiązuje kontakt werbalny, przeprosza i uspokaja ofiarę.
- Profil stanowczej siły (*power assertive*) – sprawca tego typu również ma na celu podniesienie swojej samooceny, osiąga to jednak przez stosowanie siły i agresji; jest brutalny, a jego działania mają na celu przejęcie totalnej kontroli nad ofiarą.
- Profil gniewnej zemsty (*anger retaliatory*) – w zachowaniu sprawcy widoczny jest duży ładunek agresji, wcześniej tłumionej i skierowanej przeciwko określonym osobom, instytucjom lub obiektom symbolicznym, akt seksualny jest brutalny i szybki, ma służyć poniżeniu ofiary.
- Profil sadystyczny (*sadistic*) – sprawca z tej grupy czerpie seksualną satysfakcję z cierpienia ofiary; używa wobec niej słów wulgarnych i pogardliwych, a do siebie nakazuje jej zwracać się z podziwem i uniżonością.
- Profil ekonomiczny (*profit*) – motywacją sprawcy jest tu zysk materialny; towarzyszący czasem przestępstwu gwałt ma na celu rozładowanie napięcia i jakkolwiek polega na sterroryzowaniu ofiary, nie jest wobec niej stosowana przesadna siła fizyczna.
- Profil okazjonalny (*opportunistic*) – sprawca nie planuje przestępstwa, lecz poddaje się wewnętrznemu impulsowi nakazującemu rozładowanie napięcia na drodze gwałtu; czyn ma przebieg gwałtowny i nieuporządkowany.

Spośród wymienionych typów wszystkie, z wyjątkiem przedostatniego, stanowią potencjalnie przestępstwa seryjne, gdyż sprawcy, jeśli nie zostaną powstrzymani, będą atakować nadal. W praktyce seryjni gwałciciele rekrutują się jednak z profili stanowczej siły, gniewnej zemsty i sadystycznego (Gołębiowski, 2008; Hazelwood, Michaud, 2001), ponieważ pozostałych stosunkowo łatwo wykryć i zatrzymać, o ile oczywiście ofiara zawiadomi o popełnieniu przestępstwa na jej szkodę.

Sprawcy zorganizowani i dezorganizowani

Jeden z najbardziej rozpowszechnionych podziałów przestępców, przede wszystkim seksualnych, zaproponowany został przez specjalistów w zakresie analizy behawioralnej z FBI na podstawie kryterium stopnia zorganizowania sprawcy

(Holmes, Holmes, 1996). Wyróżnia się na tej podstawie sprawców zorganizowanych i dezorganizowanych, co odpowiada klinicznym typom sprawców psychopatycznych i psychotycznych (Lach, 1999; Szaszkiwicz, 2003).

Sprawca zorganizowany

Sprawca zorganizowany to najczęściej mężczyzna w wieku 18–45 lat, pozostający w związku małżeńskim lub partnerskim, o wykształceniu co najmniej średnim, z inteligencją przeciętną lub ponadprzeciętną i średnim statusie ekonomicznym. Nie przejawia zaburzeń psychotycznych, ma natomiast zaburzoną osobowość w typie psychopatii lub socjopatii. Jest osobą społecznie dostosowaną, towarzyską i otwartą, dba o swój wygląd. Ta fasada „społecznej” natury kryje jednak nieodpowiedzialnego i antisocjalnego egoistę, aktora potrafiącego odegrać każdą rolę, udawać uczucia i przystosować się do każdego otoczenia. Przy łatwości nawiązywania kontaktów interpersonalnych bez trudu manipuluje innymi. Ma gwałtowne, wybuchowe usposobienie i nie toleruje krytyki. Nie odczuwa również winy ani wyrzutów sumienia, nie zmienia zachowania pod wpływem kary. Często gromadzi pornografię sadomasochistyczną, kreuje fantazje z dominantą przemocy, planuje swoje zbrodnie i precyzyjnie wybiera ofiary. Jest mobilny, aktywnie poszukuje ofiary, często wozi ze sobą narzędzia zbrodni oraz specjalny zestaw narzędzi gwałtu (tzw. *rape kit* – kajdanki, taśmy, liny). Wybiera ofiarę, nad którą może łatwo panować i która pod pewnymi względami może przypominać ważną kobietę w jego życiu. Przed zbrodnią przeżywa podniecenie lub przygnębienie, miejsce przestępstwa często stanowi odbicie kontrolowanego szału i sterowanej wściekłości, a sprawca dopuszcza się aktów przemocy, gwałtów i tortur.

Sprawca dezorganizowany

Sprawca dezorganizowany jest mężczyzną w wieku od szesnastu do trzydziestu kilku lat, stanu wolnego, o wykształceniu podstawowym lub niepełnym średnim ze względu na porzucenie szkoły i statusie ekonomicznym poniżej średniego. Jego poziom intelektualny oscyluje wokół niskiego lub przeciętnego. Przechodził epizody zaburzeń psychicznych, mógł być leczony ambulatoryjnie w związku ze stanami depresyjnymi, często diagnozowano u niego zespoły schizoidalne. Jest nastawiony antyspołecznie, czuje się odrzucony i sam odrzuca społeczeństwo, izoluje się od niego. Jest samotnikiem prowadzącym nocny tryb życia, mieszka sam lub ze znaczącymi kobietami. Znajomi uważają go za dziwaka, jest seksualnie niesprawny i nie miał prawidłowych doświadczeń seksualnych z kobietami, co zastępuje zachowaniami autoerotycznymi i substytutami życia płciowego (masturbacja, pornografia, voyeryzm, fetyszyzm, fantazje). Dobiera swe ofiary

przypadkowo, a sam atak jest błyskawiczny i zmierzający do szybkiego uciszenia ofiary. Często depersonalizuje ofiarę przez zadawanie licznych ciosów w okolice twarzy, dokonuje też pośmiertnych uszkodzeń ciała i masturbuje się przy nim, nie odbywając stosunku seksualnego.

Gołębiowski (2008) twierdzi, że dychotomia zorganizowany–zdezorganizowany powinna być uzupełniona wymiarem zaburzony–niezaburzony. W związku z tym proponuje wyróżnienie czterech typów sprawców: zorganizowany–niezaburzony, zorganizowany–zaburzony (np. sadystryczny zabójca seryjny), zdezorganizowany–zaburzony i zdezorganizowany–niezaburzony (przestępca przypadkowy, np. przeżywający kryzys). Podział ten jest interesujący, choć kryterium „zaburzenia” sprawcy wydaje się nieco arbitralne (od strony klinicznej zarówno zabójca zawodowy, jak i seksualny wykazują zaburzenia osobowości, choć z pewnością objawy i ich nasilenie będą inne).

Z kolei Gierowski (2008) podkreśla, że jakkolwiek typologia zorganizowany–zdezorganizowany jest przydatna do wstępnej klasyfikacji zdarzenia; od strony naukowej bardziej udokumentowany jest podział przejawianej przez przestępców agresji na instrumentalną i impulsywną (emocjonalną, wrogą, ekspresyjną). Typ instrumentalny agresji związany jest z pragnieniem posiadania przedmiotów lub statusu innych osób, a sprawca stara się osiągnąć upragniony cel niezależnie od kosztów. Natomiast agresja impulsywna jest w swej naturze emocjonalna, stanowi reakcję na zniewagę, atak fizyczny, zazdrość, frustrację i zagrożenie własnej samooceny. Sprawcy drugiego typu najczęściej nie mają historii działań agresywnych, a ich atak skierowany jest zazwyczaj na osobę bliską, z którą sprawcę wiązała intymna relacja. Sprawca instrumentalny z kolei często posługuje się agresją, planuje swoje przestępstwa i ma precyzyjnie określone cele. Można z łatwością zauważyć, że do pierwszej grupy należeć będą sprawcy cechujący się seksualnym sadyzmem, którzy stosują agresję w ściśle określonym celu – uzyskania kontroli nad ofiarą i zadawania jej cierpienia.

Zabójcy na tle seksualnym

Zabójcy z motywów seksualnych to również zróżnicowana grupa, można jednak odnaleźć pewne wspólne ich cechy. Zdaniem Gierowskiego (2003) sprawców tego typu charakteryzują szczególnie niekorzystne warunki rozwojowe i objawy nieprzystosowania społecznego już w dzieciństwie. W historii ich życia można stwierdzić negatywną atmosferę środowiska rodzinnego, brak akceptacji i właściwych kontaktów emocjonalnych z osobami najbliższymi, dużą liczbę sytuacji stresowych i frustracyjnych, autokratyczny lub niekonsekwentny system wychowawczy oraz bardzo częste wzory zachowań agresywnych w najbliższym otoczeniu społecznym. Najczęściej kary fizyczne stosowała w rodzinie matka – tylko w tej grupie sprawców zabójstw stwierdzono przewagę negatywnych kontaktów

emocjonalnych właśnie z matką. Sprawcy częściej w porównaniu z innymi grupami sprawiali problemy wychowawcze i manifestowali skłonności do zachowań ucieczkowych, rzadziej natomiast przejawiali tendencje do reakcji impulsywno-agresywnych. W dzieciństwie widoczne były u nich symptomy neuropsychiatryczne, takie jak nadpobudliwość psychoruchowa, moczenie nocne, nerwice oraz przypadki dręczenia zwierząt. W życiu dorosłym stwierdzano u nich z kolei poważne defekty psychoseksualne w postaci ilościowych i jakościowych zaburzeń popędu, zwłaszcza w formie dewiacji. Sprawcy z tej grupy podejmowali wcześniej współżycie seksualne, jednak swoją inicjację oceniali z reguły negatywnie. Szczególnie nasiloną była w tej grupie tendencja do rozwiązywania konfliktów i zaspokajania potrzeb w sferze wyobrażeniowo-marzeniowej, w formie rozbudowanych fantazji. Charakteryzowały ich chłód emocjonalny, skłonność do kumulowania i kontrolowania napięcia emocjonalnego oraz sztywność percepcyjna. Dla sprawców gratyfikujące było współwystępowanie lęku, agresji i satysfakcji seksualnej, bowiem zabójstwo jednocześnie zaspokajało ich potrzeby popędowe, jak i sfrustrowane potrzeby dominacji, poczucia własnej wartości i uznania.

Meloy (2000) zaprezentował podział zabójców seksualnych na kompulsywnych (*compulsive*) i katatymicznych (*catathymic*). Ci pierwsi zostawiają zorganizowane miejsca zbrodni, zwykle wykazują seksualny sadyzm i antysocjalne/narcystyczne zaburzenia osobowości. Są oderwani emocjonalnie, psychopatyczni, hiporeaktywni, większość z nich nie doświadcza żadnych traum rozwojowych. Miejsca zbrodni morderców katatymicznych mają charakter zdeorganizowany, a oni sami wykazują zaburzenia nastroju oraz osobowości – głównie typu schizoidalnego i unikowego. Katatymia w tym ujęciu to wzór motywacyjny, w którym podstawowy konflikt emocjonalny wytwarza potężne napięcie psychologiczne uwalniane za pomocą aktu przemocy. Sprawcy tego typu poszukują obiektów przywiązania, są tylko umiarkowanie psychopatyczni, cechują się natomiast hiperreaktywnością i historią fizycznej i/lub seksualnej traumy.

Koncepcję Meloya rozwinął Schlesinger (2007). Przedstawił on charakterystykę zabójstw emocjonalnych (katatymicznych) jako następstw wyzwolenia konfliktów seksualnych sprawcy. Mogą występować w formie nieplanowanych, impulsywnych ataków albo zaplanowanych napadów wynikających z długotrwałej obsesji na punkcie ofiary lub zaburzonego przywiązania do niej. Wyraźne poczucie nieadekwatności sprawcy prowadzi do nienawiści do samego siebie, słabej samokontroli, zahamowania lub niezdolności do przekierowania impulsów emocjonalnych w konstruktywną aktywność. Są zwykle pojedynczymi wybuchami agresji wyzwalanymi przez podważenie poczucia seksualnej kompetencji sprawcy. Zabójcy tego typu nie popełniają swych zbrodni z poczucia wewnętrznego przymusu czy też w celu realizacji sadystycznych fantazji. Katatymik doświadcza natomiast narastającego napięcia oraz poczucia beznadziei i nieadekwatności w sferze seksualnej.

Zabójstwa kompulsywne z kolei są wynikiem połączenia seksu i agresji, które w kombinacji stymulują potężny wewnętrzny popęd. Popycha on sprawcę do

wyszukiwania ofiar w celu pozbawienia ich życia i sam akt zabójstwa jest w tym wypadku seksualnie gratyfikujący. Podobnie jak czyny katatymików zabójstwa tego typu mogą być zarówno planowane, jak i spontaniczne. Sprawcy pierwszego typu są w stanie unikać wymiaru sprawiedliwości przez długi okres, zabijając wiele ofiar. Niektórzy z nich planują najpierw swoje czyny czysto koncepcyjnie, a później przeprowadzają próby w rzeczywistości. W wypadku sprawców spontanicznych potrzeba zabijania zaburza ich kontrolę, kiedy odpowiednia ofiara pojawia się na ich drodze. W historii ich życia występują często konflikty obejmujące odrzucenie, nadużycia emocjonalne oraz wykorzystanie seksualne przez matkę. Sprawcy przeżywają coś w rodzaju uproszczonej wersji syndromu Werthama (Wertham, 1978; za: Schlesinger, 2007), składającego się z trzech stadiów: inkubacji, aktu przemocy i poczucia ulgi. Wczesnodziecięce doświadczenia z odrzuceniem zostają u tych sprawców przeformułowane w akt agresji skierowanej na ofiarę odbieraną jako odrzucającą i w ten sposób kontrolującą sprawcę. Zachowanie pokrzywdzonego wyzwała wczesne traumatyczne wspomnienia, co prowadzi do gwałtownego wybuchu jako efektu symbolicznego powiązania. Sprawcy są motywowani seksualnie, choć sam kontakt płciowy czy wytrysk nasienia nie zawsze muszą wystąpić. W niektórych wypadkach zabójca może zaangażować się w powtarzalne rytualistyczne zachowania na miejscu zbrodni, co dostarcza mu poczucia perwersyjnego seksualnego zaspokojenia, którego nie uzyskuje przez samo zabijanie. Dominacja i kontrola mogą być gratyfikujące seksualnie same w sobie mimo braku ekspresji seksualności płciowej. Sprawcy przez lata pielęgnują w sobie sadystyczne fantazje w jednej, niezmienionej formie, ale działają, tylko gdy nadarzy się ku temu odpowiednia okazja.

Pewne symptomy występujące w kombinacji mogą świadczyć o potencjale stania się kompulsywnym zabójcą seksualnym (Schlesinger, 2007):

- 1) wykorzystanie w dzieciństwie;
- 2) niewłaściwe postępowanie (seksualne) matki;
- 3) patologiczne kłamstwa i manipulacja;
- 4) sadystyczne fantazje z przymusem działania;
- 5) okrucieństwo wobec zwierząt, szczególnie wobec kotów;
- 6) potrzeba kontrolowania i dominacji nad innymi;
- 7) powtarzalne podpalenia;
- 8) podglądactwo, fetyszyzm i motywowane seksualnie włamania;
- 9) nieprovokowane ataki na kobiety powiązane ze zgeneralizowanymi emocjami mizoginicznymi;
- 10) rytualistyczne zachowania.

Myers, Husted, Safarik i O'Toole (2006) dostosowali klasyfikację Meloya do typologii sprawców seksualnych zdezorganizowanych i zorganizowanych. Tych pierwszych cechuje proces katatymiczny jako wzorzec motywacyjny, zabójców

zorganizowanych, którzy występują w mniejszości, cechuje kompulsywno-obsesyjny wzorzec zachowania.

Seryjni zabójcy seksualni

Hill, Habermann, Berner i Briken (2007) porównali cechy seksualnych zabójców jednoofiary i tych, którzy pozbawili życia co najmniej dwie osoby. Nie stwierdzili różnic w zakresie cech demograficznych, inteligencji, zaburzeń psychotycznych, stosowania środków psychoaktywnych czy też częstotliwości występowania pedofilii. Obie grupy różniły się natomiast istotnie w zakresie procentowego udziału sadyzmu seksualnego i podglądactwa, a także zaburzeń psychopatycznych i schizoidalnych na „korzyść” sprawców wielokrotnych oraz w zakresie zaburzeń nastroju, których wśród tego rodzaju sprawców w ogóle nie stwierdzono.

Tabela 1. Wybrane właściwości sprawców zabójstw seksualnych z jedną ofiarą i wieloma ofiarami (na podstawie: Hill i in., 2007)

Właściwości sprawców	Sprawcy ogółem		Sprawcy z 1 ofiarą		Sprawcy z > 1 ofiarą	
	n-166		n-130		n-36	
	n	%	n	%	n	%
Alkoholizm	46	27,7	33	25,4	13	36,1
Psychozy	5	3,0	4	3,1	1	2,8
Zaburzenia nastroju	16	9,6	16	12,3	0	0
Parafilie	86	51,8	60	46,2	26	72,2
Sadyzm seksualny	61	36,7	37	28,5	24	66,7
Pedofilia	21	12,7	18	13,8	5	13,9
Fetysyzm	5	3,0	5	3,8	0	0
Podglądactwo	10	6,0	3	2,3	7	19,4
PD zależne	6	3,6	6	4,6	0	0
PD schizoidalne	27	16,3	17	13,1	10	27,8
PD narcystyczne	16	9,6	11	8,5	5	13,9
PD <i>borderline</i>	31	18,7	21	16,2	10	27,8
PD antysocjalne	45	27,1	28	21,5	17	47,2
PD sadystyczne	29	17,5	15	11,5	14	38,9

Zdaniem Myersa i współpracowników (2006) seryjni zabójcy seksualni dążą przede wszystkim do uzyskania przyjemności sadystycznej. Poszukiwanie władzy i kontroli nad ofiarą służy dwóm drugorzędnym celom: zwiększeniu seksual-

nego pobudzenia i zapewnieniu obecności ofiary na miejscu przestępstwa. Natomiast gniew w ogóle nie stanowi czynnika istotnego w motywacji sprawców ze względu na jego hamujący psychologicznie wpływ na funkcjonowanie seksualne. Tymczasem śledztwa w sprawach seryjnych zabójstw seksualnych ujawniają zbrodnie naładowane erotycznie, z motywacją seksualną wyrażoną otwarcie lub symbolicznie. Chociaż gniew może być emocją skorelowaną z seryjnymi seksualnymi zabójcami, podobnie jak z wszystkimi przestępcami kryminalnymi, nie ma jednak znaczenia przyczynowego.

Kraemer, Lord i Heilbrun (2004) stwierdzili, że seryjni mordercy zabijają z motywacji seksualnej częściej niż jakiegokolwiek innej, podczas gdy zabójcy pojedynczy dokonują swych czynów najczęściej w wybuchu gniewu. Badacze ci stwierdzili ponadto, że 86,5% sprawców seryjnych spełnia kryteria psychopatii Hare'a, około połowa z nich prezentowała osobowość schizoidalną, a sadystyczne zaburzenia osobowości stwierdzono u 87,5% sprawców. Dowiedziono również bardzo silnego związku psychopatii z sadyzmem – 93% psychopatów wykazywało jednocześnie zaburzenia sadystyczne, a połowa z nich – schizoidalne. Wreszcie prawie połowa badanych zabójców seryjnych prezentowała wszystkie trzy typy zaburzeń (psychopatyczne, schizoidalne i sadystyczne).

Można zatem uznać, że seryjni przestępcy seksualni – zarówno gwałciciele, jak i zabójcy – wyróżniają się na tle całej populacji przestępców pod względem cech osobowości oraz procesów motywacyjnych leżących u podłoża ich działań. Znacznie częściej diagnozuje się u nich zaburzenia osobowości typu psychopatycznego, schizoidalnego i narcystycznego, a także wszelkiego rodzaju parafilie, w szczególności sadyzm seksualny. Ta ostatnia właściwość – stanowiąca jednocześnie główny składnik motywacji tej grupy sprawców – wydaje się podstawowym kryterium diagnostycznym pozwalającym na uznanie danego sprawcy za seryjnego przestępcę seksualnego, przynajmniej potencjalnego, jeśli zdołano go zatrzymać i osądzić już po pierwszym czynie. Stwierdzenie to niesie ze sobą wiele implikacji zarówno dla psychologów, jak i przedstawicieli szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości – sędziów, prokuratorów i policjantów. Pozwala nie tylko na właściwe ukierunkowanie czynności wykrywczych, ale również – na późniejszym etapie postępowania karnego – na właściwą ocenę przestępstwa i jego sprawcy pod kątem adekwatności orzeczonej kary i innych środków karnych czy probacyjnych, a także ewaluacji stopnia zagrożenia, jakie przestępca stwarza dla całego społeczeństwa i wynikającej z tego potrzeby izolacji lub szczególnego nadzoru nad jego funkcjonowaniem na wolności.

Bibliografia

- Gierowski J.K., Szaszkiwicz M. (2003), *Osobowość i motywacja sprawców zabójstw*, w: J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska (red.), *Zabójcy i ich ofiary – psycho-*

- logiczne podstawy profilowania nieznanymi sprawców zabójstw*, Wydawnictwa IES, Kraków, s. 35–68.
- Gierowski J.K. (2008), *Psychologia w postępowaniu karnym*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- Gołębiowski J. (2008), *Profilowanie kryminalne*, PHU „Logos” s.c., Warszawa.
- Hill A., Habermann N., Berner W., Briken P. (2007), *Psychiatric disorders in single and multiple sexual murderers*, „Psychopathology”, nr 40, s. 22–28.
- Hazelwood R., Michaud S.G. (2001), *Dark dreams*, St. Martin’s, New York.
- Holmes R. (1991), *Sex crimes*, Sage Publications, Newsbury Park.
- Holmes R., Holmes S.T. (1996), *Profiling violent crimes – an investigative tool*, Sage Publications, Thousand Oaks.
- Kraemer G.W., Lord W.D., Heilbrun K. (2004), *Comparing single and serial homicide offenses*, „Behavioral Sciences and the Law”, nr 22, s. 325–343.
- Lach B. (1999), *Niektóre psychologiczne determinanty tworzenia portretu psychologicznego sprawcy*, w: M. Zajder, M. Goc (red.), *Nowoczesność oględzin procesowo-kryminalistycznych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno, s. 266–273.
- MacCulloch M., Grey N., Watt A. (2000), *Brittain’s Sadistic Murderer Syndrome reconsidered: an associative account of the aetiology of sadistic sexual fantasy*, „The Journal of Forensic Psychiatry”, nr 11(2), s. 401–418.
- Meloy J.R. (2000), *The nature and dynamics of sexual homicide: an integrative review*, „Aggression and Violent Behavior”, nr 5(1), s. 1–22.
- Myers W.C., Husted D.S., Safarik M.S., O’Toole M.E. (2006), *The Motivation Behind Serial Sexual Homicide: Is It Sex, Power, and Control, or Anger?*, „Journal of Forensic Sciences”, nr 51(4), s. 900–907.
- Oliver M.E., Wong S.C.P. (2006), *Psychopathy, sexual deviance, and recidivism among sex offenders*, „Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment”, nr 18(1), s. 425–439.
- Schlesinger L.B. (2007), *Sexual homicide: differentiating catathymic and compulsive murderers*, „Aggression and Violent Behavior”, nr 12, s. 242–256.
- Szaszkiewicz M. (2003), *Model opracowywania charakterystyki psychofizycznej nieznanego sprawcy zabójstwa*, w: J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska (red.), *Zabójcy i ich ofiary – psychologiczne podstawy profilowania nieznanymi sprawców zabójstw*, Wydawnictwa IES, Kraków, s. 178–182.
- Turvey B. (2001), *Criminal profiling – an introduction to behavioral evidence analysis*, Academic Press, San Diego.